

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Jedináček v mateřské škole

Vypracoval: Eliška Kunstová

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Plachá, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 18. 3. 2019

.....

Eliška Kunstová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Veronice Plaché, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady. Dále děkuji mateřské škole, ve které jsem prováděla svůj výzkum za to, že mi bylo pozorování umožněno právě zde. Mockrát děkuji paní ředitelce a paní učitelce, že mi pozorování ve školce umožnily.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Jedináček v mateřské škole“ se zaměřuje na chování jedináčků v mateřské škole. Zkoumá se v ní, zda mají jedináčci ve školce podobné projevy, které odpovídají jejich zkušenosti jediného dítěte v rodině. Výzkum má objasnit, jak moc se role jedináčků prolíná do jejich chování se mimo domov. Práce se zabývá jak sourozeneckými konstelacemi, tak jedináčky jako takovými. V práci je proveden kvalitativní výzkum, při kterém bylo pozorováno šest jedináčků v mateřské škole, z toho pět chlapců a jedna dívka. Skrze pozorování se můžeme dozvědět, že jedináčci mají větší potřebu dominance.

Klíčová slova

jedináček, prvorozený, sourozenecké konstelace, vztahy se sourozenci, vrstevníci

Abstract

The bachelor thesis called „Jedináček v mateřské škole“ focuses on the behaviour of individuals in the kindergarten. It examines whether they are the only individuals who deal with a similar manifestation that is manifested by their ability to be the only child in the role of a single participant. The thesis concerns both sibling constellations and the only one as such. In the thesis there is made a qualitative research which focuses on 6 children in the kindergarten – five boys and one girl. Through the observation we can find out that the only children have bigger need of dominantion.

Keywords

a single child, firstborn, sibling constellations, relationships with siblings, peers

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Sourozenecké konstelace.....	8
2 Vliv sourozenecké konstelace na osobnost dítěte.....	9
2.1 Generační rozdíl – sólisté.....	10
3 Problematika jedináčků.....	12
3.1 Přístupy rodičů k jedináčkům dle Skládalové.....	12
3.1.1 Vymodlené děti.....	12
3.1.2 Děti, jejichž rodiče se jim snaží předat co nejvíce.....	13
3.1.3 Děti, jejichž rodiče hledají rovnováhu.....	13
3.2 Přístupy rodičů k jedináčkům dle Nováka.....	13
3.2.1 Tradiční přístup.....	13
3.2.2 Modernější přístup.....	14
3.2.3 Handicap jedináčků.....	14
3.3 Druhy jedináčků dle Lemana.....	15
3.3.1 Fenomén jedinečné perly.....	15
3.3.2 Malý dospělý.....	15
3.4 Rozmazlený jedináček s přísnou výchovou.....	15
4 Výchova jedináčka v rodině.....	17
4.1 Doporučený přístup k dítěti.....	17
4.2 Důležitost vymezené role v rodině.....	17
4.3 Význam sourozenců.....	18
4.4 Jak co nejlépe vést jedináčka.....	19
4.5 Tipy na výchovu jedináčků dle Lemana.....	19
4.6 Desatero pro rodiče.....	20
5 Možnosti rozvoje socio-emočního vývoje v Mateřské škole.....	21
5.1 Vztah s vrstevníky.....	21
5.2 Soupeření a spolupráce.....	22
5.3 Zvládání konfliktů.....	22
5.4 Výchova k toleranci.....	23
5.5 Rodiče odmítající mateřskou školu.....	23

PRAKTICKÁ ČÁST	25
6 Uvedení do metodologie výzkumu	25
6.1 Cíl výzkumu.....	25
6.2 Výzkumné otázky	25
6.3 Volba výzkumného přístupu a výzkumných metod	25
6.4 Výzkumná metoda - pozorování	27
6.4.1 Typy pozorování.....	28
6.4.2 Role výzkumníka	29
6.5 Etické otázky.....	29
6.6 Třída, ve které jsem pozorovala děti.....	30
6.7 Paní učitelka	31
6.8 Výzkumný soubor (jedináčci)	31
6.8.1 Pavel.....	32
6.8.2 Michal.....	32
6.8.3 Martin	32
6.8.4 Ondřej	33
6.8.5 David	33
6.8.6 Anna	34
7 Výsledky pozorování	35
7.1 Pavel	35
7.2 Michal.....	36
7.3 Martin.....	38
7.4 Ondřej.....	39
7.5 David.....	40
7.6 Anna	41
8 Výzkumná zjištění	43
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	48

ÚVOD

Hlavním tématem této bakalářské práce je jedináček. Hned na začátku bych ráda objasnila, kdo je jedináček. Jedináček je dítě, které nemá žádné sourozence, ať už biologické anebo nevlastní. V této práci si rozebereme například pojem sourozenecké konstelace. Dozvíme se, jaký můžou mít sourozenecké konstelace vliv na osobnost dítěte. Nesmím však zapomenout ani na generační rozdíl. Pokud mají sourozenci mezi sebou velký věkový rozdíl, pak jsou nazýváni sólisté a jsou bráni jako dva jedináčci. Až tyto pojmy rozeberu, zaměřím se na problematiku jedináčků a zobrazím, jak bychom k nim měli přistupovat. V této práci uvádím přístupy od Skládalové a dále potom od Nováka a Lemana. Na konci kapitoly týkající se přístupů se zaměřím na případ od rakouského psychiatra Alfreda Adlera, který velmi jasně popisuje jedináčka, který je rozmazlený, ale přitom má přísnou výchovu. Další částí, která na toto téma navazuje, je výchova jedináčků v rodině. Zde se čtenář dozví, jak k dětem přistupovat, proč jsou v rodině důležité role, proč je důležité, aby dítě mělo sourozence a také například jak vychovávat jedináčka. Poslední kapitolou v první, tedy teoretické části je část zaměřená na mateřskou školu. V té zobrazuji, jak mateřská škola ovlivňuje náš socio-emoční vývoj.

Dále už navazuje druhá, a to praktická část, ve které je popsán cíl mé práce a výzkumné otázky, podle kterých jsem se při svém výzkumu řídila. Dále zde rozeberu, co je kvalitativní výzkum a jeho metody pozorování jako takové i s jeho druhy. Nejdůležitější částí je ta, kde se zabývám svým vlastním výzkumem. V této části popisuji třídu, ve které jsem provozovala své pozorování a poté můj výzkumný soubor, tedy jedináčky, které jsem sledovala. Jedináčci jsou vždy stručně charakterizováni. Ve výsledku pozorování jsou u každého z jedináčků popsány situace při volné hře, sebeobsluze, řízené činnosti a i to, jaký vztah k jedináčkům mají jejich vrstevníci. Nakonec odpovídám na výzkumné otázky. V závěru této práce rozeberu, jak souvisí teoretická část s praktickou částí a celou práci shrnu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Sourozenecké konstelace

Dle Lemanových slov (2006, s. 13), nemají sourozenecké konstelace nic společného s astrologií. Sourozenecké konstelace definuje jako pořadí narození. Toto pořadí však velmi ovlivňuje osobnost každého člověka. Dále může ovlivňovat také to, za koho se provdáme či oženíme, naše děti, jaké zaměstnání si vybereme, dokonce i vztah, který budeme mít k Bohu. Až v posledních dvaceti pěti letech se začaly tvořit seriózní výzkumy zabývající se touto problematikou a lidé jí začaly přikládat větší pozornost. Leman uvádí tři základní typy, jsou to: *prvorození, druhorození a benjamínci*. V této práci se však zaměříme na ty prvorozené, protože do nich patří právě zkoumaní jedináčci

Prekopová (2002, s. 12) rozebírá výhody sourozenců. Výhody sourozenců jsou podle ní takové, že se vzájemně učí sociálnímu chování, a to celé dětství. Díky tomu, ve kterém pořadí se děti narodí, se naučí spoustu věcí, jako je například přizpůsobovat se druhému, dokázat se před ním hájit, umět se s ním dělit a prohrávat. Dále se učí ctít druhého, bojovat, jak proti němu, tak vzájemně s ním a zastupovat ho. Dítě se učí přijmout a zjistit svou pozici, aby se v životě dokázalo samo uhájit. Toto sociální chování a jeho trénink jsou nenahraditelné. Sourozenci budou z těchto zkušeností čerpat celý život. Budou z nich čerpat při volbě partnera, ve svém manželství, při výchově dětí a při jejich zaměstnání. Na rozdíl od sourozenců se jedináčkové mohou učit sociálnímu chování pouze od dětí, které jsou z jiných rodin. Pokud jede jedináček na dětský tábor, naučí se dělit o věci a zvládnout soužití v jedné chatce či stanu, ale když se vrátí domů, zase si zvykne na to, že se o nic dělit nemusí, dokonce ani o rodiče. Prekopová (2002, s. 12–13) popisuje to, co zjišťuje Sulloway: *„Pořadí narození má pětkrát až desetkrát větší vliv na osobnostní kvality než na akademické výkony a inteligenční kvocient. Konkrétně se to projevuje tak, že prvorození jsou často schopnější než jejich sourozenci, aniž by za to ovšem mohli děkovat vyššímu IQ, a že mnozí neprvorození to v životě nedotáhnou daleko, ne protože by byli hloupější, ale protože se nesnaží“*.

2 Vliv sourozenecké konstelace na osobnost dítěte

Skládalová (2018, s. 15) uvádí dvě teorie týkající se sourozeneckých konstelací. První z nich je založena na tom, že pořadí, ve kterém se narodíme, má obrovský vliv při vytváření identity člověka. Druhá teorie tvrdí, že nezáleží na pořadí narození, ale na prostředí, atmosféře v rodině, na výchově a genetické výbavě. Vyplývá z toho tedy, že obě teorie jsou důležité a z každé má člověk něco, avšak sourozenecké konstelace jsou podstatné pro sociální zkušenost a zároveň mají vliv na celkový vývoj dítěte.

Skládalová (2018, s. 18) uvádí, že podle sourozeneckých konstelací mají jedináčci nějaké společné vlastnosti, jako například zodpovědnost a samostatnost. Být jedináčkem však vůbec není jednoduché, protože jim je společensky přidělováno to, že jsou rozmazlení, egoističtí, zvyklí na přehnanou péči ze strany rodičů a spousta dalších. Ne všichni jedináčci však takoví doopravdy jsou a záleží na mnoha hlediscích, například: s kým jedináček vyrůstá, jaká panuje v rodině ekonomická situace a na míře podpory, kterou dítě dostává. Dále se o jedináčcích uvádí, že jsou často samostatní a ambiciózní, protože jediný, na koho se učí spoléhat, jsou oni sami. Očekávají, že vše bude dle jejich představ. Jelikož jedináčci žijí často ve světě dospělých, neznají boje bez důvodu, výkyvy emocí či bezprostřednost, protože dospělí nedávají tolik najevo své emoce tak, jako právě děti. Mezi jejich silné stránky určitě nepatří tolerance nebo trpělivost.

Leman (2011, s. 22) o jedináčcích říká, že si vytváří seznamy. Mají veliký cit pro spravedlnost a snaží se a dbají na to, aby vše dělali správně. Jedináčci se často dostávají do vůdcovských pozic, protože jim záleží na výkonu. Jeden z rysů jedináčků je ten, že mají velmi rádi knihy. Jsou vyspělejší a je pro ně nepochopitelné, proč a kvůli čemu se perou děti v jiných rodinách.

Dále mají podle Lemana (2006, s. 61) jedináčci určité předpoklady k tomu, být kritičtí nejen k sobě, ale i k ostatním. Jedináčci mohou být často velmi osamělí, protože se narodili do prostředí, kde nebylo okolo moc dětí, se kterými by si mohli hrát. Jelikož jejich jediné nejčastější kontakty v rodině byly s otcem a s matkou, získávali velmi pozornosti od dospělých, ale mohlo jim pak dělat veliké problémy navazování vztahů

s vrstevníky, a to nejen v dětství, ale po celý jejich život. Ví se, že jedináčci dokáží nejlépe vycházet se staršími nebo s mladšími lidmi.

Lemanův (2006, s. 62) popis jedináčků je stejný, jako popis prvorozených. Přiřazuje jedináčkovi nálepky, například: „*perfekcionista, spolehlivý, systematický, svědomitý, vážný, kritický, studijní typ, opatrný a konzervativní, ale před každé toto slovo, bychom měli ještě doplnit předponu super*“. Jedináčci, vyrůstající v rodině plné disciplíny a v systematické rodině, bývají „supersvědomití“ a také „superspolehliví“. Co někomu slíbí, také dodrží. Vypadají jako vyspělí lidé a lidé, kteří jsou vždy nad věcí. Vypadají velmi vyrovnaně, ale ve svém nitru mohou cítit méněcennost. Důvodem této méněcennosti je to, že od narození mířili velmi vysoko. Přebírali normy od dospělých, ale nikdy jimi nebyli a nepřipadali si moc dobří. Někteří jedináčci mají pocit méněcennosti tak veliký a silný, že se s ním snaží bojovat po celý svůj život.

Jedináčci jsou podle Isaacsona a Radishe (2006, s. 65-66) takoví, že už ráno se probouzí s připraveným plánem v hlavě, který musí za ten den zvládnout. Pokud něco není tak, jak si to představují, cítí se velmi frustrovaní. Jedináčci potřebují mít čas pouze sami pro sebe. Dále mají jedináčci velmi dobré organizační schopnosti, které dokáží využít například při řešení problémů. Jsou spravedliví a ke všem přistupují stejně. Dělaří si seznamy věcí, které musí splnit a postupně je vyškrtávají. Často bývají vzhůru dlouho do noci a vstávají pozdě. Při řešení úkolů postupují od těch jednodušších ke složitým a nejsou rádi, když je někdo přerušuje.

2.1 Generační rozdíl – sólisté

Novák (2007, s. 39–40) se zabývá věkovým rozdílem mezi sourozenci. Uvádí, že pokud je věkový rozdíl mezi sourozenci sedm let, jedná se už o generační rozdíl. Ti, kteří věří ve vliv sourozeneckých konstelací říkají, že pokud mají sourozenci pětiletý věkový rozdíl, nastává situace, kdy se ze sourozenců stávají dva sólisté. Tyto dva sourozenci mohou tedy vyrůstat jako dva jedináčci. Může však jít o nadsázku. Samozřejmě záleží na tom, jakým stylem rodina žije a na tom, jestli děti mají své životní cesty blízko sebe. Dále na ně mohou mít vliv různé historické a politické události. Tyto sourozenci mohou vyrůstat klidně, avšak během několika měsíců či let na tom může být

celá rodina úplně jinak. Rozdíl je, pokud tato změna nastane i u nás a my si ji sami prožijeme, nebo jestli o takové změně jen slyšíme.

U těchto starších dětí se dají do budoucna očekávat náročné profese a profese, kterých je těžké dosáhnout a dostat se k nim víc než u ostatních dětí ze sourozeneckých konstelací. Novák (2007, s. 40-41) dále říká, že jsou tyto děti hojně zastoupeni v povolání vědců. Kladné je, že je o ně i vyšší zájem. Může tedy díky tomu být jednou lépe zabezpečený. Toto dítě má i větší pravděpodobnost, že se dožije stáří, než je pravděpodobnost u jeho sourozenců. Oproti tomu jsou na něj ze všech stran kladeny vyšší nároky ať v práci pro celou rodinu, nebo v hlídání a péči o sourozence. S těmito nároky však nemají rodiče zkušenosti. Rodiče rozzlobí věci a situace, které po více zkušenostech dokáží řešit klidně. U prvního dítěte se tedy často chyb dopouštíme, ale nedokážeme je korigovat, to přichází až u dalších dětí. Toto dítě může být ještě velmi ohroženo, a to svým mladším sourozencem. Může mít strach z toho, že rodiče mají raději mladšího sourozence než jeho. Nejstarší dítě je tedy velmi zranitelné. Dokáže se přizpůsobit hodnotám a postojům, které mají dospělí, ale nebývá za to často oceněno či ohodnoceno. Toto dítě potřebuje dále svůj jedináčkovský zájem a výhody, které k němu náleží. Poté, co však nenastane z jeho strany žádá změna nebo přání, musí se potýkat s novou realitou. Dítě má pocit, že je mu zájem odepřen, a to nepříznivě působí na jeho identifikační mechanismy. Přichází žárlivost, kterou někteří rodiče hned poznají a snaží se s ní pracovat, jiní však tuto žárlivost začnou trestat.

3 Problematika jedináčků

Skládalová (2018, s. 11–12) tvrdí, že dnešní doba by se mohla zapsat do dějin, jako éra jedináčků. Podle výzkumů prý připadá na průměrnou českou ženu 1,4 dítěte. Je tomu často kvůli tomu, že mít jedináčka neomezuje ženu v její kariéře. Jedináčci jsou označováni za egoisty nebo egocentriky, pokud je však výchova správná, pak se z jedináčků stávají brzy vyspělí a velmi zodpovědní lidé. Éra jedináčků má i různé výhody, a to například takové, že jedináčkům je dávána veškerá láska, ale také čas ostatních a v neposlední řadě i materiální zabezpečení. Ne ve všech případech však můžeme mluvit o výhodě. Pokud je dítě jedináčkem, má to velký vliv na utváření jeho vztahů a postojů. Pokud neopomeneme na technologie, zaneprázdněnost rodičů a izolovanost, pak se může stát, že jedináčci budou vyrůstat pouze ve své vlastní bublině. Proto má sourozenectví určité výhody a to takové, že ač se to nezdá, tak se sourozenci od sebe navzájem učí. Učí se najít řešení, učí se toleranci, ochránit si svůj vlastní prostor a mnoha dalším věcem. Tyto děti se tak každý den setkávají se sociálním chováním a trénují ho. Je tedy jenom na nás, jestli se rozhodneme pro to mít doma jedináčka, nebo více dětí. Skládalová (2018, s. 11-12) říká: *„Rodina může podpořit soupeření, žárlivost i dětskou nenávisť. Může ale také dětem pomoci vytvořit zdravé vztahy založené na respektu, lásce a sounáležitosti“*.

3.1 Přístupy rodičů k jedináčkům dle Skládalové

Dále Skládalová (2018, s. 19) dělí jedináčky do tří skupin, a to podle toho, jak k nim přistupují jejich rodiče – tzv. „vymodlené děti“, děti, jejichž rodiče se jim snaží předat co nejvíce a děti, jejichž rodiče hledají rovnováhu.

3.1.1 Vymodlené děti

Do první skupiny patří tzv. vymodlené děti neboli děti, které jsou dlouho očekávané. K těmto dětem se mohou rodiče chovat až nepřiměřeně ochranně a mohou je až nezdravě opečovávat. Tyto rodiče však vychovávají dítě, které není samostatné a sebevědomé a nedokáže ničeho dosáhnout samo. Skládalová (2018, s. 19)

3.1.2 Děti, jejichž rodiče se jim snaží předat co nejvíce

Do druhé skupiny patří děti, jejichž rodiče mají dojem, že musí dítěti předat co nejvíce. Toto dítě má nastavena velice přísná pravidla, jsou na něj pokládány obrovské požadavky a pomocí dítěte se snaží dosáhnout svých snů a cílů. Tyto děti si budou celý život snažit něco dokazovat, nebudou umět prohrávat a budou si brát velkou zodpovědnost. Skládalová (2018, s. 19)

3.1.3 Děti, jejichž rodiče hledají rovnováhu

Do třetí skupiny patří jedináčci, které žijí v rodině, kde si berou k srdci výhody i nevýhody „jedináčkovství“ a snaží se, aby jejich děti našly rovnováhu. Skládalová (2018, s. 20) říká, že: „*Najít rovnováhu mezi nepřiměřenými nároky a přemírou péče je největším úskalím výchovy jedináčků*“.

3.2 Přístupy rodičů k jedináčkům dle Nováka

Novák (2007, s. 37–39) popisuje tři verze přístupu k jedináčkům. Je to „tradiční přístup“, „modernější přístup“ a „handicap jedináčků“.

3.2.1 Tradiční přístup

První z nich, je „tradiční přístup“. Tento přístup ukazuje na to, že jedináčci jsou malí přemoudřelí egoisté, jejichž vlastnosti jsou například sobeckost, rozmazlenost a sebestřednost. Dále mohou být nespolečenšší. Na druhou stranu podléhají starší generaci. Ta je sice přehnaně chrání před drsnou realitou, ale také na ně klade nároky, takže dětem není umožněno strávit nějaký čas s jejich vrstevníky a dospělí je na sebe vážou. Tyto děti mohou mít jednou veliký problém s osamostatněním se. Ti, kteří s tímto typem souhlasí, připouštějí, že není pravidlo, aby jedináček celý život zůstal u rodičů. Avšak u jedináčka přetrvává psychická vázanost na domácí prostředí a lidi v něm. Až bude mít jedináček vlastní rodinu, bude nakloněn vzorům ze své rodiny, kde vyrůstal. Kritika jedináčků byla dříve stimulována například prokolektivní osvětou. Solidní psychologové s ní úplně nesouhlasily. Například Luděk Kubička (in Novák, 2007, s. 38) píše: „*Soudí se, že z dítěte bez sourozenců musí vyrůst sobecký, neukázněný a náročný člověk. Psychologické výzkumy ukázaly, že tento názor o nutné rozmazlenosti jedináčků je pouhá pověra. Mezi jedináčky nebylo shledáno více špatně vychovaných dětí než v rodinách s více dětmi*“. Novák (2007, s.38)

3.2.2 Modernější přístup

Druhý přístup, který je v knize popisován je „modernější přístup“. Tento přístup přiznává, že v něm chybí určité výhody, které jsou například v rodině kde jsou sourozenci, ale poukazuje také na dobrou péči ze strany rodičů. Rodiče mají na své dítě hodně času, a to je podněcuje k investicím, které jsou časové, zájmové, ale i finanční. Nemůžeme si za těmito výdaji představit hned sladkosti, které má jedináček pouze pro sebe, protože není zvyklý se s nikým dělit. Vidíme za nimi například lepší vzdělání. Výdaje nám mohou přinést určité nabídky, které rozvíjejí zážitkovou ale například i intelektuální oblast osobnosti. Je jen na jedináčkovi, jestli tyto nabídky přijme. Podle určitých zkušeností se ukázalo, že jedináček dostane víc než dítě, které má sourozence. Ukazujete se to v šancích, které jsou ekonomicky podmíněné, dále v kulturních podnětech, ale také na výchovné péči, kterou dítě má a na zájmu rodičů o dítě. Tyto šance, které jedináček dostává a využívá, ho vedou k vytvoření vlastností, jako je odpovědnost, přehnané sebevědomí, pečlivost a orientují se na podání co nejkvalitnějšího a nejvyššího výkonu. Dalšími vlastnostmi jsou například asertivita, dodržování řádu a pořádku, zaujetí proti novému a dominance. Podle tohoto přístupu se vylučuje, že by byl jedináček přemoudřelý, ale jeho vývoj je rychlejší než vývoj dětí, které jsou v jiných pozicích. Neplatí to však pouze v oblasti mysli, protože jedináčci umí dle odborníků dříve mluvit a chodit. Péče, kterou dostávají, jim přináší určité výhody. Podle výzkumů je dokázáno, že na prestižních vysokých školách najdeme převahu jedináčků a dětí prvorozených. Novák (2007, s 38-39)

3.2.3 Handicap jedináčků

Třetím a posledním přístupem je „handicap jedináčků“. Tento přístup se pozvolna prosazuje. Je to nevýhoda ve výchově, kde se snaží, aby nenastala rizika egoismu. Dítě je potom vedeno k tomu, aby vycházelo se svými vrstevníky za jakýchkoliv okolností, aby se umělo dělit a aby bylo skromné. Tyto děti pak mají problém s asertivitou a neumí si obhájit práva, která mají. Jelikož je jedináček jedináčkem, tak nemá dostatečný sociální trénink, což může v některých případech vést k tomu, že si chce koupit přízeň od svých vrstevníků. To však není dlouhodobé řešení.

Jaký z těchto přístupů by rodiče měly dodržovat a který je ten správný? Jednotlivě žádný, nejlepší je, když jsou všechny tři přístupy spojené dohromady. I tak záleží na vývoji

situace, na tom, jak je jedináček závislý na ostatních, na okolí a v neposlední řadě i na podnětech, které přicházejí z venku. Dále musíme počítat s tím, že každé dítě je individuální. Jedináčka bychom tedy shrnuli jako dítě, které je „dítětem rodičovských extrémů“. Je to i proto, že více než průměr jedináčků patří mezi děti, které původně nebyly chtěné. Stejně častý příklad je právě i vymodlené dítě. Novák (2007, s. 39)

3.3 Druhy jedináčků dle Lemana

Leman (2006, s. 61-62) popisuje dva druhy jedináčků. Jedná se o fenomén „jedinečné perly“ a „malý dospělý“.

3.3.1 Fenomén jedinečné perly

Jedináčci, které nazýváme „jedinečná perla“ jsou charakterističtí tím, že jejich rodiče chtěli mít hodně dětí, ale mají pouze jedináčka. Proto tyto rodiče věnují svému dítěti veškerou energii a pozornost. Tyto jedináčci se většinou rodí spíše starším rodičům, kterým je více než třicet let. U těchto dětí je velké riziko, že budou rozmazlené a velmi zhýčkané. Celé dětství jsou zvyklí, že jsou středem pozornosti a může pro ně být těžké přenést se přes to. Leman (2006, s. 61)

3.3.2 Malý dospělý

Druhým druhem jedináčků jsou jedináčci, jejichž rodiče si vždy plánovali, že budou mít pouze jedno dítě a tento plán dodrželi. Nazýváme je „malý dospělý“, protože jejich výchova, která byla přísná a systematická si to žádala. V dospělosti jsou tyto jedináčci klidní, vyrovnaní, rozvázní a přizpůsobiví, přesto v jejich vnitru vře vnitřní vzpoura. Život těchto jedináčků bývá plně naplánován, ale uvnitř má velmi velké množství vzdoru. Mnoho jedináčků má v sobě odpor k tomu, že jako děti museli být malými dospělými. Hodně jedináčků si v životě stěžuje proto, že v dětství nemohli být právě dětmi. Jejich rodiče měli nastavené tak vysoké očekávání, že se cítili, jako by byli dospělými. Leman (2006, s. 62)

3.4 Rozmazlený jedináček s přísnou výchovou

Adler (1994, s. 57-62) popisuje jeden z případů jedináčka, se kterým se setkal. Jde o chlapce, který je žákem čtvrté třídy. Tento chlapec je ve škole velmi upovídaný, nedává pozor, ruší hodiny, snaží se na sebe strhnout pozornost, pokud je pokáraný,

slibuje zlepšení, ale to nepřichází. Dojde to až k tomu, že chlapec lže a ukradne peníze své matce. Je to případ, kdy je jedináček rozmazlován matkou, ale od otce se mu dostává přísné výchovy. Proto dítě více utíká k matce. Rodiče by se měli domluvit na jednotné výchově. Ve škole není špatný, ale hned se to změní, a to tak, že ruší ve vyučování a dělá ze sebe šaška před ostatními dětmi. Tím se však hochovi nedostává moc uspokojení, a tak začne mít myšlenky na krádež. Nakonec se u dítěte projevuje pocit, že ho nikdo nemá rád. To, co mu nejvíce chybí je kuráž. Je možné, že dítě potřebuje dodat více odvahy. Dítěti by například pomohlo, kdyby ho podpořili a dali mu najevo, že může být líp a že je i velká šance, že se ve třídě dostane mezi žáky, kteří jsou nejlepší. Jelikož hoch vyžaduje velkou pozornost od učitelky, může ho trochu poškádlit a s humorem říct, že není vždy nutné, aby se jím museli všichni zabývat. Jde však o individualitu dítěte a na každého to bude působit jinak. Adler by tohoto hochu spíše mírně poškádlil.

4 Výchova jedináčka v rodině

Sobotková (2001, s. 44) popisuje, že je důležitá rodinná interakce při výchově. Rodinná interakce jsou způsoby, kterými spolu členové rodiny komunikují. Pokud je tato interakce každodenní, tak se vytváří celková a jedinečná atmosféra rodiny.

Na to navazuje Matějček (1992, s. 34) tím, že rodina nejsou jednotliví lidé, ale lidé, kteří mají vzájemné interakce a vztahy. V rodině jde o síť vztahů. Chování každého z členů rodiny dokáže ovlivnit všechny ostatní členy.

4.1 Doporučený přístup k dítěti

Cencini (2016, s. 29–31) tvrdí, že dítě má právo, aby ho ostatní nepokládali za zázračné dítě, ale ani za „bačkoru“. Dítě by mělo být oceňováno a podpořeno za to, kým skutečně je. Problém je v tom, že spousta rodičů má na děti obrovské nároky, jelikož chtějí mít doma dokonalé dítě. A proč tomu tak je? Rodiče si tím kompenzují své vlastní životní neúspěchy či frustrace. Přehnaná očekávání od rodičů budou děti brát jako odsouzení. Odsouzení k tomu, aby všude vynikaly, byly ve všem nejlepší, vyhrávaly všechny soutěže. To však mění vztahy mezi dětmi a rodiči. Rodič se ztotožňuje s úspěchy svého dítěte a prožívá je, jako by byly jeho vlastní. Pokud je nemožné, aby rodiče měli „zázračné dítě“, poté přichází ještě horší varianta, než když rodiče své dítě vyzdvihují. Je to to, že rodiče své dítě berou jako někoho, kdo nestojí za nic. Tyto rodiče říkají o dítěti například to, že se nikdy nestane premiantem ve třídě, že nikdy nic nevyhraje, anebo jej porovnávají s jinými dětmi. Proč se však toto stává, že rodiče své děti sráží? Protože se tak sami cítí. Rodiče to říkají pravděpodobně proto, že nechtějí mít o sobě negativní usuzování. Hrozí však, že se dítě bude v dospělosti chovat stejně ke svým dětem jako rodiče k němu. Ani jeden z příkladů není správný kvůli osobnosti dítěte. Měli bychom své dítě brát takové, jaké je. Vždy se najde něco, za co ho můžeme pochválit anebo něco, v čem ho můžeme podpořit. Neměli bychom dětem odebírat právo jejich vlastní identity a měli bychom ji respektovat.

4.2 Důležitost vymezené role v rodině

Cencini (2016, s. 98) říká, že všichni členové rodiny mají právo na svou roli v ní. Každý by si svoji roli měl hlídat a nepřebírat či nezapojoovat se do role jiného člena.

Kdyby však nastávaly změny či různé zmatky, dítěti to poté komplikuje vyznat se ve vztazích a mohla by u něj nastat atmosféra nejistoty. Mohlo by to pěkně zamávat s psychikou dítěte, protože ta je zvyklá na stálost, trvalost, a ne na časté změny. Dítě by mělo být v kontaktu s lidmi, kteří jednají dle známých zásad. Dítěti nestačí to, že o něj máme neustálý zájem jen v určitou dobu, protože jsme dlouho nebyli fyzicky přítomní. Rodiče by tedy svou roli v rodině měli brát zodpovědně a neměnit ji, dělat jen to, co je v jejich právu, pak je můžeme nazývat skutečnými rodiči.

4.3 Význam sourozenců

Další věcí, na co má dítě právo dle Cenciniho (2016, s. 115-116) je mít bratra či sestru. Pokud máme jedináčka, pak mu hrozí určitý druh egoismu. A to takový, že kvůli prostředí, ve kterém se celý život pohybuje, může u dítěte docházet k nezdravé sebelásce. Dítě se bude zabývat jen sebou, může dojít i k zoufalství kvůli tomu, že ho ostatní málo uctívají a že není středem pozornosti. Vypadá to asi tak, že všichni v rodině konají podle toho, jak si jejich dítě usmyslí. Tento případ však může rodičům pěkně zkomplikovat život a může narušovat vývoj dítěte. Nejvíce může narušovat jeho identitu, protože takto nevychovaný jedináček si myslí a očekává, že bude vždy středem pozornosti, ve všech očích bude ten nejlepší a že ho každý bude pořád jen vychvalovat a vyzdvihoval. Toto dítě, může zůstat po celý život takzvaným „věčným dítětem“. To je takový člověk, který celý život musí být za každou cenu středem pozornosti. Dalším problémem u jedináčků může být i to, že nedokáží navazovat vztahy. Nedokáží to většinou tehdy, je-li rodina uzavřená, řeší pouze rodinné vztahy a nikoho nepodporuje k navazování vztahům s lidmi z okolí. Pokud má však dítě sourozence, a to ať sestru či bratra, je to bráno, jako zdravá škola vztahů. Jsou to totiž vztahy, které mají stejnou úroveň, kde má však každý jinou osobnost a děti se vzájemně střetávají a nedávají si mezi sebou nějaké úlevy nebo výjimky. Každý musí přijmout druhého takového, jaký je a kvůli jejich jinakosti se při střetu musí vypořádat jak se svými silnějšími, tak i se svými slabšími stránkami. Může se zde naučit spolupráci, pospolitosti a umět se s druhým pohádat ale také to, že není možné, aby s někým, s kým tráví hodně času, byl neustále v nějakém sporu. Rodina, ve které má dítě své rodiče a sourozence, je nejlepší pro jeho utužení vlastní identity.

Drijverová (2005, s. 105-108) popisuje, pokud máme pouze jedináčka, máme méně problémů, než pokud máme sourozence. Podle ní je však dobře mít sourozence, protože se učí vzájemné úctě a toleranci.

4.4 Jak co nejlépe vést jedináčka

Jak by měli rodiče co nejlépe podpořit svého jedináčka? Tím se zabývá i Markéta Skládalová (2018, s. 20) ve své knize. Měli by jej vést ke zdravému sebevědomí a učit jej samostatnosti a nezatěžovat ho přehnanými nároky či péčí. Jedináček by měl mít možnost získat zkušenosti s vrstevníky, jelikož nemá sourozence, může nám v tom pomoci kamarád či člen rodiny (bratranec, sestřenice apod.). Dítěti by neměla být odepírána bezprostřednost a měla by mu být umožněna pomoc při poznávání a projevech emocí. Typické vlastnosti bychom měli využít jako pozitivní potenciál. To pomůže dítěti pochopit, jaké má silné a slabé stránky. Velkou pozornost, na kterou je dítě zvyklé, můžeme využít ve volnočasových aktivitách. Nakonec bychom si neměli zakládat na dokonalosti dítěte, jelikož chyby mu mohou pomoci k jeho dalšímu formování.

4.5 Tipy na výchovu jedináčků dle Lemana

Jedináček má v sobě zakořeněné sklony k perfekcionismu, a ty bychom neměli více posilovat. Neměli bychom vylepšovat to, co jedináčci řeknou nebo udělají. Musíme si uvědomit, že jedináčci potřebují přesně znát všechna pravidla, a proto bychom měli být velmi trpěliví a na jedináčka si udělat vždy čas, abychom mu dokázali věci vysvětlit od začátku až do konce. Pokud nám dítě něco čte a dělá mu nějaké slovo problém, neměli bychom ho hned začít poučovat. Jedináčci jsou citliví na kritiku a také na to, když se je někdo snaží pořádkem opravovat. Měl by tedy dostat příležitost, aby se s tím sám popral. Můžeme jedináčkovi pomoci, ale pouze v situacích, kdy nás o to žádá.

Další rada Lemana (2011, s. 124) je, že jedináček potřebuje znát a vědět, jaká pravidla budou v určité situaci platit. Kvůli jeho osobnosti bychom mu měli všechna pravidla trpělivě vysvětlit.

4.6 Desatero pro rodiče

Markhamová (2015, s. 57–59) sestavila desatero pro rodiče, kteří chtějí mít báječné děti. Jsou to jakási pravidla, kterými bychom se měli řídit při výchově dětí. To nejdůležitější, co by rodiče měli zvládnout je zvládnout sebe sama. Rodiče by o sebe měli pečovat a nepřenášet své problémy na děti. Neměly by je tolik ovládat emoce a měli by být sami k sobě empatictí, protože poté dají dětem více pochopení a lásky. Dalším důležitým závazkem pro rodiče je to, aby se vždy svého dítěte zastali. Měli by dítě brát a přijmout přesně takové, jaké je. Dítě by mělo mít vždy pravdu a měli by reagovat na jeho skutečné potřeby. Asi velkým tajemstvím pro rodiče bude to, že nefunguje přísná disciplína. To nejlepší, co pro dítě můžou rodiče udělat je, aby se vyhnuli trestům. Díky tomu dokáží rodiče vychovat dítě, které bude zodpovědné a ohleduplné. Vedení dítěte by mělo být laskavé a dítě by mělo mít stanovené určité hranice. Rodiče by měli mít empatie k pocitům svých dětí. Děti potřebují mít bezpečné místo, kde jim bude umožněno vyjádřit emoce a rodiče jim budou naslouchat. Pokud chceme, aby dítě dokázalo pochopit a své emoce a pracovat s nimi, musíme jim dopřát místo, kde je mohou bezpečně projevit. Nejlepším místem je právě naše náruč. Další, čím pomůžeme dětem projevit své emoce je to, když si s nimi budeme hrát. Dále by měli rodiče počítat s takovým chováním u dětí, které odpovídá jejich věku. Je jasné, že takové dítě se nebude chovat dokonale, a proto by si rodiče měli určit své priority. Další radou pro rodiče je to, aby si nebrali nic osobně. Vždy je pro rodiče snazší, jedná-li klidně a nesnaží se vždy a za každou cenu dokázat, že právě oni mají pravdu. V neposlední řadě by rodiče neměli zapomínat na to, že zlobení dětí pochází ze základních potřeb, které nemají dostatečně uspokojené. Dítěti by měla být umožněna potřeba jídla, mazlení, spánku, odpočinku, lásky, blízkosti, zábavy, bezpečí a poznání. Dítě musí předem vědět, jaké chování se od něj očekává. Rodiče by měli dítěti umožnit, aby jim samo ukázalo vše, co potřebuje. Rodiče by mu měli naslouchat a být ochotni provést určité změny. Rodiče by si měli uvědomit, že proto, že se neustále mění jejich dítě, by měli měnit i svůj přístup k němu. Jako poslední se uvádí, že nejvíc záleží na tom, aby byl rodič na své dítě vždy napojen a aby mu nikdy ani na chvíli neodepíral lásku. Děti s rodiči spolupracují hlavně proto, protože je milují a jsou jimi přijímáni. Rodiče by si měli svého vztahu s dítětem vážít a pečovat o něj. Jedině díky tomu můžeme mít na dítě vliv.

5 Možnosti rozvoje socio-emočního vývoje v Mateřské škole

Jak vyplývá z uvedených kapitol, dítě – jedináček může být znevýhodněné nedostatkem kontaktu se stejně starými dětmi. Nemusí se umět dělit – ani o hračky, ani o pozornost dospělých. Mateřská škola tento handicap může pomoci do jisté míry zmírnit.

Mateřská škola je podle Matějčka (2000, s. 48) pro dítě velmi důležitá a potřebná. Podle Vágnerové (2005, s. 202-204) se díky mateřské škole dítě učí doposud nepoznaným, novým sociálním dovednostem. Dítěti se i zkvalitňuje způsob interakce, jako je například sebezprosažení, spolupráce i sdílení, hlavně s jinými lidmi. Prostřednictvím mateřské školy se dítě dostává do společnosti, ve které je jako samostatný jedinec. Díky tomu si dokáže dítě potvrdit své kompetence. Mateřská škola je pro dítě prostředím, na které se musí adaptovat. Dětem zde chybí intimní subteritorium, všude mohou být i ostatní děti, každý má právo na hru se všemi hračkami a dítěti jako takovému ve školce skoro nic nepatří. Dítě má i v tomto prostředí omezený pohyb, který je dán pravidly, podle kterých by se mělo řídit.

Podle Vágnerové (2005, s. 204) získává dítě ve školce nové sociální role. Jsou to role: vrstevníka, žáka mateřské školy a role kamaráda. Na to navazuje Matějček (2000, s. 48), podle kterého je mateřská škola pro dítě velmi důležitá a potřebuje ji. Dítě si v ní osvojí to nejdůležitější, a to je vztah k druhým dětem, vztah ke svým vrstevníkům a vztah ke své generaci. Děti jsou šťastné, když si mohou hrát s ostatními dětmi, když si jich ostatní děti všimnou, když se před nimi mohou samy projevit, a to nejdůležitější je, když si nového kamaráda mohou vzít k sobě domů.

5.1 Vztah s vrstevníky

Vztahy s vrstevníky se podle Vágnerové (2005, s. 211) liší od vztahů se sourozenci či dospělými. Ve vztahu s vrstevníky jsou si děti rovni, mají velmi podobné kompetence a mají stejnou nebo podobnou sociální roli. V tomto vztahu získává dítě méně jistoty než při vztahu s dospělým. Vrstevník dítěti nezabezpečí takovou ochranu a není tak tolerantní.

Vágnerová (2005, s. 212) dále tvrdí, že vztah s vrstevníky výrazně přispívá právě k socializaci předškolního dítěte. Děti jsou k sobě více otevřené a spontánní. Pokud

chápu názory ostatních vrstevníku, tak s nimi souhlasí. V tomto vztahu se děti učí: vysvětlit svůj vlastní názor, kritizovat jiné děti, očekávat zpětnou vazbu, učí se oplátit emoční oporu a projevit solidaritu.

Koťátková (2008, s. 48) říká, že vztah s vrstevníky je důležitý proto, aby mělo dítě svého partnera pro hru.

5.2 Soupeření a spolupráce

Vágnerová (2005, s. 214) říká, že právě schopnost soupeřit a spolupracovat se rozvíjí díky kontaktu s vrstevníky. Dítě se mezi vrstevníky učí a snaží uplatnit své schopnosti a prosadit se. Pokud je úspěšné, tak to může ovlivnit jeho identitu, chování a prožívání. Pokud je dítě dominantní, pak pro něj bude role soupeře snazší a více atraktivní. Spolupráce je však pro dítě obtížnější, protože vyžaduje, aby se dítě dokázalo ovládat, mělo by potlačit touhu k uspokojení svých vlastních potřeb, dítě by nemělo mít na situaci egocentrický pohled a mělo by zvládnout sdílet uspokojení, které má s ostatními. Dítě by tedy mělo zvládnout i frustraci z toho, aby dosáhlo nejvyšší osobní prestiže, kterou v tomto věku uspokojuje pomocí sebezprosazování.

Dítě se učí spolupráci pomocí pokusu a omylu. Koťátková (2008, s. 48) popisuje, že dítě přijímá vhodné postupy a vylučuje ty nevhodné. Tím se mu zlepšuje jeho dovednost vysvětlování, přistoupení na kompromis a jak přesvědčit druhé, jak a kdy odmítnout situaci, která je pro něj nepřijatelná a zažít radost ze společné hry, která funguje.

Langmeier a Krejčířová (2006, s. 99) popisují situaci, kdy daly dětem v mateřské škole kostky. Děti dostaly za úkol postavit něco většího a hezčího než ostatní děti, tak bylo zřetelné, že děti podávají lepší výkon. Děti se více snažily a ignorovaly pocity ostatních dětí, dokonce jim i braly materiál. Pokud však byly vhodně vedeny, tak u nich narůstalo porozumění a děti začaly utěšovat ostatní plačící.

5.3 Zvládání konfliktů

Dítě se podle Koťátkové (2008, s. 48) často setká s větou typu: „*Nebudeme si s tebou hrát!*“. Je to jeden z konfliktů, ke kterému v mateřské škole dochází. Skupina tím trestá jednotlivce, jehož chování se jim nelíbí nebo jim připadá nepřijatelné.

Je to však pro dítě dobré, protože dítě si uvědomí a dokáže pochopit, proč od skupiny nebylo přijato a snaží se najít vhodnější způsob jednání.

Podle Mertina a Gillernové (2010, s. 127) by mělo být dítě v předškolním věku schopno mluvit o svých prožitcích a emocích. Postupně dochází k tomu, že je začíná hlouběji chápat. Dítě by mělo být schopné kontrolovat a ovládat své prožitky, což jim pomáhá při řešení konfliktů. Děti se v mateřské škole učí zvládnout své agresivní projevy, rozladění, zlost a vztek a snaží se je projevovat přiměřeným způsobem.

5.4 Výchova k toleranci

Nejvhodnější dobou pro to naučit děti toleranci je období předškolního věku, zabývá se tím Matějček (2005, s. 153). Paní učitelky mohou potvrdit, že děti přijímají mezi sebe dítě s jakýmkoliv znatelným postižením (rozštěp rtu, dětská mozková obrna, jiné malformace). Takové dítě bude přitahovat pozornost dětí, které se potřebují vynadívát. Poté se budou ptát, proč zvláštně či odlišně mluví, chodí, vypadá apod. Pokud jim to paní učitelka jednoduše a věcně vysvětlí, tak to děti přijmou. Dále je pro ně postižení jen zajímavá přírodní skutečnost a není pro ně odpuzivé. Děti se moc chtějí s takovým dítětem kamarádit, poněvadž má nějakou zvláštnost, která se jen tak nevidí. Toto dítě budou bránit a ochraňovat. Není tomu však jen u dětí s různým postižením, ale platí to i u jiných odlišností, jako je etnická příslušnost dítěte, rodinné zvyky, mateřská řeč, rysy obličeje a barva pleti, zvláštní oblečení a všechny jiné kulturní charakteristiky. Nyní je velmi častá integrace postižených lidí či dětí do společnosti. Největší překážky můžeme najít v tom, jak se k tomu staví dospělí. Je tedy správné, začít už v mateřské škole posilovat a podporovat dětskou přirozenou tendenci, která se vyznačuje přijímáním jakéhokoliv dítěte takového, jaké je.

5.5 Rodiče odmítající mateřskou školu

Matějček (2005, s. 143) upozorňuje na to, že se můžeme setkat s tím, že rodiče odmítají, aby jejich děti chodily do mateřské školy. Jejich děti pak nemají možnost dostat se mezi druhé děti. Horší je to právě u rodin, které mají jedináčka. Je více možností, proč tyto rodiče mateřskou školu odmítají. Může to být ze strachu, aby si ve školce jejich dítě neublížilo, dále aby jejich dítě nebylo nemocné nebo aby něco nechytlo. Může to však být i kvůli tomu, aby měli dítě jen sami pro sebe, aby se jejich dítě nedostalo

do špatné party či společnosti, a aby měli své dítě pod kontrolou. V poslední řadě můžou mít strach i z toho, že je paní učitelky budou učit něco, co si nepřejí. Tyto postoje nejsou správné. Dnešní děti více ohrožuje to, že nebudou mít dostatek „přirozené“ dětské společnosti než ty důvody, kvůli kterým je rodiče do mateřské školy nedávají. *„Dnešní věda říká, že dětská společnost je pro předškolní dítě vývojově nutná.“* Dle psychologa můžou být rodiče opatrní, ale neměli by tou opatrností omezovat své dítě ve vývoji.

Jak už jsme si řekli, mateřská škola naučí děti mnoha novým věcem. Co dalšího se děti v mateřské škole naučí? Například pohyb a vše, co k němu patří, vnímání, výtvarný projev a myšlení. Dále mohou děti přijmou nějaké návyky, jako je konformita, návyky osobní hygieny a mezilidské komunikace, náročnější úkoly, tolerance, fantazie, hru a hraní.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Uvedení do metodologie výzkumu

6.1 Cíl výzkumu

Smyslem mého výzkumu bylo zjistit, jestli je možné v chování jedináčků v mateřské škole nalézt nějaké podobné projevy, které by odpovídaly jejich zkušenosti jediného dítěte v rodině. Výzkum má objasnit, jak moc se role jedináčků prolíná do jejich chování mimo domov. Mapuji v něm jedno období života jedináčků - dobu předškolní.

Cílem výzkumu je tedy zachytit chování a projevy jedináčků, které jsem cíleně pozorovala v jedné třídě.

6.2 Výzkumné otázky

- Jaké mají jedináčci vztahy se svými vrstevníky? (dělení, sdílení, potřeba dominance)
- Jak jsou jedináčci přijímáni ostatními dětmi?
- Jaký mají jedináčci vztah k paní učitelce a kolik pozornosti od ní vyžadují?
- Jak jsou na tom jedináčci se sebeobslouhou? Na jaké úrovni se pohybují?
- Jaké jsou projevy jedináčků v mateřské škole?

6.3 Volba výzkumného přístupu a výzkumných metod

Pro vlastní výzkum jsem zvolila kvalitativní přístup, protože sleduje daný jev v souvislostech a do hloubky. Chráska (2007, s. 32) zmiňuje, že tento přístup pochází z fenomenologie, která je známá tím, že zkoumá jevy. Zabývá se zkušeností a tím, jak se věci samy člověku ukazují. Kvalitativní výzkumy tedy ukazují, že může být více realit než jen jedna. Při kvalitativním výzkumu máme za cíl porozumět určitému smyslu. A jak k němu přistupujeme? Pomůže nám slovo a význam, dále jsou lepší malé skupiny, u těchto výzkumů je i jedinečnost a možnost vcítění se.

Punch (2008, s. 72) popisuje, že se kvalitativní výzkum provádí tehdy, pokud je studie zaměřena na: významy a kulturní obsah chování a interpretaci.

Švaříček (2007, s. 15) popisuje kvalitativní výzkum podle toho, jaká má data. Používají se 3 druhy dat a jsou to data rozhovorů, data z pozorování a jako poslední

jsou data z dokumentů. Kvalitativní výzkum můžeme od toho kvantitativního rozlišit tím, že kvalitativní pracuje se slovy a s textem a není to numerické šetření. Měli bychom brát v úvahu všechny rysy kvalitativního výzkumu. Pokud používáme ve výzkumu data z rozhovoru, neznamena to, že je to kvalitativní výzkum. Záleží na účelu a způsobu při sběru dat.

Dalším aspektem, na kterém velmi záleží, je analýza dat. Švaříček (2007, s. 15-16) tvrdí, že můžeme získat jiná data a díky tomu můžeme získat jiný typ závěru. Analýza v kvalitativním výzkumu funguje tak, že hledáme vztahy mezi daty a poté si je snažíme spojovat do logických celků. Kvalitativní výzkum je takový výzkum, kdy nejsou jeho výsledky dosaženy pomocí statistických procedur.

Hendl (2005, s. 50) tvrdí, že kvalitativní výzkum je proces, ve kterém se hledá porozumění. Tento výzkum se zakládá na tradicích zkoumání daného problému jako je lidský nebo sociální. Výzkumník se zaměřuje na skupinový nebo souhrnný celistvý obraz, dále může rozebírat různé druhy textů, snaží se informovat o názorech, které mají účastníci výzkumu a své zkoumání provádí v naprosto přirozených podmínkách.

Tabulka č. 1 - Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu –

(podle Hendl, 2005, s. 52)

Přednosti kvalitativního výzkumu	Nevýhody kvalitativního výzkumu
<ul style="list-style-type: none"> • Získává podrobný popis a vzhled při zkoumání jedince, skupiny, událostí, fenoménu. • Zkoumá fenomén v přirozeném prostředí. • Umožňuje studovat procesy. • Umožňuje navrhovat teorie. • Dobře reaguje na místní situace a podmínky. • Hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti. • Pomáhá při počátečních exploračních fenoménů. 	<ul style="list-style-type: none"> • Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí. • Je těžké provádět kvantitativní predikce. • Je obtížnější testovat hypotézy a teorie. • Analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy. • Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.

6.4 Výzkumná metoda - pozorování

Jako metodu svého kvalitativního výzkumu jsem zvolila pozorování. Jelikož jsem se zaměřovala na to, jaké je chování jedináčků v mateřské škole a díky ostatním dětem jsem mohla vidět a všimnout si určitých rozdílů a rysů v jejich chování. Ke svému pozorování jsem si vybrala šest jedináčků, kteří navštěvovali stejnou třídu mateřské školy.

Pozorování je nejstarší a nejrozšířenější výzkumná metoda. Chráska (2007, s. 151) popisuje, že pozorování sleduje jevy, které můžeme vnímat smyslově a patří tam například průběh nějakého děje nebo chování určitých osob. Švaříček (2007, s. 142) říká, že pozorování je nejtěžší metoda u kvalitativního výzkumu.

Hendl (2005, s. 191) je doplňuje tím, že to, jak se lidé chovají a jak dokáží jednat, bývá cílem každého zkoumání, které se může týkat buď jedince, nebo celé skupiny. Pozorování je pro nás tedy zcela přirozené. Rozhovor nám ukazuje to, co si respondent myslí, ale při pozorování se snažíme zjistit, co se doopravdy děje. V kvalitativním výzkumu by mělo být pozorování promyšlené. Nemusí tam jít pouze o pozorování vjemové, ale zahrnujeme do něj i pozorování čichové, sluchové a vjemy, které máme pocitové. Díky pozorování můžeme spíše vytvořit popis prostředí, ve kterém ho aplikujeme. Pokud chceme studovat školní třídu, pak je dle Švaříčka (2007, s. 143) vhodné použít právě metodu pozorování. Je to z toho důvodu, jelikož nám pozorování nenaruší chod výuky či edukaci.

A jaké má pozorování dle Švaříčka (2007, s. 143–144) výhody? Díky němu můžeme zachytit přesně to, co se děje. Můžeme vytvořit přesný a detailní popis. Dále je důležité proto, že si dokážeme představit celou situaci a její smysl. Další s výhodou pozorování je to, že nemusíme koukat na teorii, ale na právě probíhající situaci. Díky pozorování můžeme zachytit situace, které jsou rutinou. Pozorování nám může poukázat na jevy či situace, se kterými se ještě nikdy nikdo nesetkal a které nikdo nezkoumal. Díky pozorování si můžeme udělat svůj vlastní pohled na věc a nejsme ničím a nikým ovlivňováni.

6.4.1 Typy pozorování

Chráška (2007, s. 151) rozlišuje pozorování dle času, a to na krátkodobé a dlouhodobé pozorování. Hranice mezi těmito dvěma typy není nijak dána. Proto se dlouhodobé pozorování používá při vědeckých pokusech, kde se dlouhodobě a důkladně pozoruje určitý jev. Krátkodobé pozorování většinou nepřekročí jednu vyučující jednotku. Toto pozorování nám slouží k praktickým účelům v praxi.

Na tyto typy pozorování podle Chrášky (2007, s. 151) navazuje sebezpozorování, které se nazývá introspekce a pozorování jiných neboli extrospekci. Dále můžeme pozorování určit podle toho, zda se se sledovaným předmětem setkáváme či ne. Pokud se s ním pozorovatel setkává, pak je to pozorování vlastní neboli přímé. Pokud pozorovatel pracuje pouze s výpověďmi o daném předmětu, který zkoumá, pak je to nevlastní pozorování. Na to navazuje například Švaříček (2007, s. 145), který také dělí pozorování na přímé a nepřímé. Při přímém pozorování je pozorující v daném čase a situaci na místě, kde pozoruje určitý jev. Pokud je pozorování nepřímé, tak se pozorující kouká na situaci zpětně, například pokud je nahraná na videokameře.

Chráška (2007, s. 151–152) dále uvádí, že můžeme rozlišit i pozorování na standardizované a nestandardizované. Standardizované pozorování je takové, kdy dochází k záměrnému, systematickému, cílevědomému a objektivnímu sledování jevů, do kterých pozorovatel žádným stylem nezasáhl. Pod pojmem nestandardizované pozorování si můžeme představit pozorování ve škole, které je poznamenáno subjektivitou a intuitivním přístupem.

Dalšími typy pozorování, které nám uvádí ve své knize Švaříček (2007, s. 144–145), je pozorování zúčastněné a nezúčastněné. Pozorování zúčastněné je takové, kdy přímo jednáme či pracujeme s pozorovanými nebo o nás alespoň vědíme. Nezúčastněné pozorování je pozorování, při kterém nás účastníci nevidí a neví o nás. Můžeme ho realizovat pomocí kamery či polopropustného zrcadla.

Předposledním rozdělením pozorování je dle Švaříčka (2007, s. 145) pozorování strukturované a nestrukturované. Pokud aplikujeme strukturované pozorování, pak máme předem dané jevy, na které hledáme odpovědi. Pokud je nestrukturované, pak získáváme více informací z jednání, které není nijak dopředu určené.

Posledním z typů pozorování, které Švaříček (2007, s. 146) udává, je pozorování otevřené a skryté. Otevřené pozorování je takové, kdy je pozorovatel veřejně udáván jako výzkumník a všichni zúčastnění to vědí. Pokud je pozorování skryté, pak není nikomu známá jeho identita.

6.4.2 Role výzkumníka

Hendl (2005, s. 191-192) nám popisuje role výzkumníka, které při svém výzkumu může používat dle potřeby. Jedním z nich je **úplný účastník**, který ve skupině tráví spoustu svého času a může se stát i členem této skupiny. Může to být například učitel. Další rolí je **účastník jako pozorovatel**, který je sice členem skupiny, ale účastníci ví, proč tam je. Kdyby to byl například učitel, tak pouze ostatní informuje, jaký výzkum a na jaké téma dělá. Další rolí, se kterou se můžeme setkat, je role **pozorovatel jako účastník**. Kde pozorovatel funguje hlavně jako tazatel, pozoruje dění ve skupině, ale moc se ho nezúčastňuje. Všichni však znají jeho identitu. Poslední z rolí je **úplný pozorovatel**. Je to takový pozorovatel, kdy jeho okolí neví, že je pozorováno. Výhodou je, že jejich chování není nijak ovlivňováno.

6.5 Etické otázky

Abych mohla začít realizovat svůj výzkum, potřebovala jsem nejdříve souhlas, a to nejen od paní ředitelky v mateřské škole, ale také od paní učitelky a od dětí. Od všech jsem dostala právě informovaný souhlas, který sice nebyl stvrzen podpisem, ale slovem. Souhlas od rodičů jsem nepotřebovala, jelikož jsem ve školce nic nenatáčela, nefotila a slíbila jsem, že dodržím anonymitu dětí. Všechny informace o výzkumu byly paní učitelce i paní ředitelce známé. Bohužel děti měly trochu milné informace, protože jsme nechtěli, aby je to, že budou znát cíl mého výzkumu jakýmkoliv způsobem ovlivňovalo. Dětem jsme sdělily, že je budu chodit pozorovat, jak si hrají a ony souhlasily. Paní ředitelka i s paní učitelkou věděly, že jsem si vybrala právě jejich školku proto, že v místě mého bydliště bylo ve třídách málo jedináčků. Třídu, ve které jsem svůj výzkum realizovala, mi vybrala sama paní ředitelka, protože v ní bylo více jedináčků než v ostatních třídách.

S dětmi, které jsem zkoumala, jsem ze začátku měla vztah, jako bych byla jejich paní učitelka. Do určitých situací jsem však nemluvila, pouze občas jsem se zapojila.

Poté jsem cítila, že jsem pro děti spíše, než paní učitelkou byla kamarádkou. Některé děti vyžadovaly mou pozornost a přítomnost a některé to nevyžadovaly. Chovala jsem se však ke všem dětem stejně bez jakýchkoliv rozdílů.

Pokud jsem při mém pozorování narazila na nesprávné chování, tak jsem podle zhodnocení situace informovala paní učitelku. Pokud však nastalo dle mého nesprávné chování třeba při hře u dětí a rozdělování rolí, pozorovala jsem, jak to vyřeší a nezasahovala jsem z důvodu, jelikož jsem chtěla vidět čistý průběh situace kvůli svému výzkumu.

6.6 Třída, ve které jsem pozorovala děti

Třída, ve které jsem jedináčky pozorovala patří do jedné z mateřských školek v Českých Budějovicích. Tato školka byla postavena v roce 1959. Školka má kapacitu asi 130 dětí a můžeme v ní najít pět tříd. Součástí školky je i velká oplocená zahrada a nachází se v klidné lokalitě mezi rodinnými domy.

Své pozorování jsem aplikovala u předškolních dětí. U vchodu do třídy jsme si mohli všimnout stolečků, které byly naproti nám a tvořily tak celou levou část třídy. U stolečků byl i stůl paní učitelky a interaktivní tabule. V její pravé části byl koberec, kde si děti nejčastěji hrály a okolo koberce měly různé kostky jak dřevěné, tak molitanové, ze kterých si děti často stavěly bunkry. U koberce byly i vestavěné skříně, ve kterých měly děti hračky a různé výtvarné potřeby. Třída byla bíle vymalovaná, ale na celé jedné stěně byl obrázek Macha a Šebestové. Před třídou měly děti udělanou kuchyňku, kam po zeptání mohly chodit. Na chodbě byla také umývárna se záchodky.

Já jsem nejčastěji pozorovala právě ve třídě. Občas jsem zavítala i do kuchyňky, ale jen tehdy, když jsem tam měla někoho z mých pozorovaných jedináček. Výhodou bylo, že třída je celkem malá a nemá žádná zákoutí, protože se mi v ní lépe pozorovalo a z jednoho místa jsem mohla pozorovat i více situací, které se odehrávaly.

V této třídě panovala vždy dobrá atmosféra. I přes velikost třídy v ní nebyl nikdy velký ruch nebo křik. Děti nechodily žalovat a vždy si klidně hrály. Děti braly ohled na pravidla třídy a vždy se je snažily dodržovat. Velmi mě překvapilo, že mnoho dětí vyžadovalo kontakt s ostatními, hlavně s paní učitelkou nebo semnou. Děti se velmi často chodily tulit.

6.7 Paní učitelka

S paní učitelkou jsem se domluvila, že budu moct chodit děti pozorovat kdykoliv budu potřebovat. Dle mého pohledu byla paní učitelka k dětem vždy vstřícná a empatická, na děti nekřičela a ke všem dětem se chovala stejně. K dětem i rodičům se chovala empaticky a pokud některé děti žalovaly, tak se snažila, aby si dokázaly problém vyřešit samy.

Paní učitelka měla pravidla, které děti bez problémů dodržovaly. Děti byly naučené, aby vždy po svačince nahlásily, kdo ve třídě zůstává a spí a kdo jde domů. Děti se do počítání vždy zapojovaly, protože je bavilo počítat a poradit paní učitelce, kolik jich zůstává ve školce na spaní. Paní učitelka mi byla velmi nápomocna. Na cokoliv jsem se jí zeptala, tak mi odpověděla. Pokud jsem potřebovala vědět nějaké bližší informace o dětech, tak mi je předala.

6.8 Výzkumný soubor (jedináčci)

Jak už jsem zmínila, pozorovala jsem celkem šest jedináčků ze třídy předškoláků. Vyšlo to tak, že jsem pozorovala pět chlapců a jednu dívku. Těmto pozorovaným jedináčkům bylo pět až šest let. Pozorovala jsem předškoláky právě proto, že jsem si myslela, že u nich už by se mohlo více věcí či znaků chování jedináčků projevit. V rámci zachování anonymity dětí nebudu popisovat děti s jejich pravými jmény.

JMÉNO	VĚK (k lednu 2019)
Pavel	5 let, 10 měsíců
Michal	6 let, 1 měsíc
Martin	5 let, 8 měsíců
Ondřej	6 let
David	6 let, 1 měsíc
Anna	5 let, 7 měsíců

6.8.1 Pavel

Pavlík je na první pohled malý a velmi roztomilý chlapec. Všimla jsem si, že do mateřské školky chodil většinou brzy ráno. Vždy jsem ho našla na koberci, kde si s někým hrál. Nikdy pro něj nebyl problém hrát si samostatně, ale pokud si chtěl hrát někdo s ním, tak to nikomu nezakazoval. Když jsem si o něm povídala s paní učitelkou, tak mi sdělila, že u něj nevidí žádný rozdíl oproti ostatním dětem. Pavlík je podle ní velmi dobrosrdečný, rád ve školce pomáhá nejen dětem, ale také paní učitelce. Rád se zapojuje do různých činností a téměř vždy odpovídá správně na položené otázky. Nejsou u něj žádné projevy agrese a není sobecký. Pokud ho paní učitelka napomene, tak Pavlík reaguje ihned.

6.8.2 Michal

Míša byl pro mě ze začátku méně nápadný. Hrál si buď s dětmi na koberci anebo seděl u stolečku a něco si maloval. Ze začátku si mě Míša vůbec nevídal, ale čím častěji jsem ve třídě byla, tím víc si ke mně hledal cestu. Mé poslední dny v této třídě vypadaly tak, že hned co jsem přišla, tak mě šel přivítat a obejmout. Poté si hrál s dětmi, ale vždy za mnou chodil buď aby mi něco ukázal, nebo abych si s ním hrála. Někdy přišel jen pro objetí a poté zase odešel. Paní učitelka mi o Míšovi řekla, že často mívá rozpory s ostatními dětmi ve třídě a velmi rád se dětem posmívá. Míša se podle ní velmi rád předvádí před ostatními a má radost, když může být středem pozornosti. Pokud ho však paní učitelka napomene, tak reaguje klidně a ihned.

6.8.3 Martin

Martínek byl od začátku velmi nenápadný. Přišlo mi, že buď si hrál sám na koberci anebo sděl sám u stolu a něco si stavěl nebo kreslil. Nestávalo se moc často, že bych ho viděla hrát si s ostatními dětmi. Všimla jsem si však, že mu to vůbec nevadilo být sám a hrát si. Občas pozoroval, jak si nějaké děti hrají, ale stejně raději zůstal sám. Když byl u stolečku a kreslil si, tak si občas povídal s Michalem. Všimla jsem si, že pokud se mu něco povedlo nebo pokud nakreslil nějaký výtvar, vždy ho přišel ukázat paní učitelce a mně. Vždy když byl za svůj výtvar pochválen, tak bylo vidět, že je hned šťastnější a že je to přesně to, co potřebuje. Ve třídě, kde jsem byla se hodně dětí chodilo rádo pomazlit s paní učitelkou. Stačilo jim jen objetí. Martínek však mezi ně nepatřil.

Po rozpravě s paní učitelkou jsem pochopila, proč je asi Martínek takový, jaký je. Nebylo to tak dávno, co se mu rozvedli rodiče a prý se jeho chování trochu změnilo. Martínek to prý nesl velmi těžce. Myslím si však, že Martínek byl i velkým introvertem.

6.8.4 Ondřej

Ondra byl už od začátku mého pozorování velmi výrazné dítě. Sledovala jsem, že byl vždy všude a vždy měl o všem přehled. Byl velice živý, ale dokázal se i velmi zklidnit a pracovat v klidu a tichosti u stolečku. Ondra byl vidět všude, jak u stolečků nebo na koberci, tak před třídou v kuchyňce. Do kuchyňky chodil velmi rád a hrál si tam na kuchaře. Často mně i paní učitelce nosil na ochutnávku jídlo, které „uvařil“ a byl vždy velmi šťastný, když jsme mu ho pochválily. Ondra byl vždy velmi veselý. Když jsem přišla poprvé do třídy, tak mi paní učitelka říkala, jak si s Ondrou užiju. Nejdříve jsem si myslela, že je zlobivý a agresivní a že nedokáže paní učitelku uposlechnout, ale bylo tomu trochu jinak. Ondra byl vždy veselý a byl bavič. Občas řekl něco, čemu jsem se ještě několik dní smála a vždy mě to rozveselilo. Paní učitelka mi o Ondrovi řekla, že na sebe rád upoutává pozornost a když může být středem pozornosti, tak si to velmi užívá. Často kvůli tomu prý vyrušuje.

6.8.5 David

Davídka jsem si všimla okamžitě. Myslela jsem si, že je nejstarší z celé třídy, ale to dělala pouze jeho výška. Davídek mi ze začátku připadal velmi stydlivý. Pozoroval mě, ale snažil se, abych to nezjistila. Davídek výjimečně seděl u stolu a kreslil si. Vždy jsem ho viděla hlavně na koberci, kde s ostatními chlapci stavěl bunkr. Při stavění chtěl být však velmi dominantní a poté i ve hře. Jak chtěl někdo stavět také nebo převzít hru, tak se mu to moc nelíbilo. Paní učitelka měla na Davídka velmi podobný pohled. Říkala mi, že při hrách se snaží být velmi dominantní a nechce se podřizovat nikomu jinému. Velmi často se však i stávalo, že Davídek nechtěl dětem půjčovat své hračky a pokud si hrál s nějakými hračkami ze školky, tak se taky moc dělit nechtěl. Takové chování má prý Davídek podmíněné výchovou. Paní učitelka mi říkala, že ho jeho maminka velmi prosazuje a vyzdvihuje a mnoho věcí mu odpouští.

6.8.6 Anna

Anička byla na první pohled velmi roztomilá holčička. V první den mého pozorování si hned ke mně sedla a začala mi vyprávět. Vyprávěla o všem možném, co ji napadlo. O rodině, o zvířatech, o hračkách a o spoustě dalších věcech. Bylo očividné, že Anička neměla ve třídě tolik dětí, s kterými by si chtěla hrát. Většinou trávila ráda čas u mě nebo u paní učitelky. Občas mě však i velmi překvapila, protože si hrála se svou kamarádkou. Dle paní učitelky se Anička snaží být velmi dominantní. Kvůli tomu docházelo ve třídě mezi ní a vrstevníky k častým konfliktům. Nerada se podřizovala režimům školky. To se teď už lepší, ale pořád to není takové, jako u ostatních dětí. Její chování prý může pramenit právě z rodiny. Co Anička řekne, tak rodiče udělají. Snaží se jí dopřát vše, na co si jen vzpomene.

7 Výsledky pozorování

7.1 Pavel

Volná hra

Pavlík si při volné hře nejčastěji s chlapci stavěl bunkr. Jednou z něj byla zoo, příště zase baráček s lidmi, dokonce také letadlo anebo vojenská základna. U většiny z těchto her byl Pavlík tím, kdo hru řídil. Chtěl být vždy velitel. Jednou mezi chlapci nastal konflikt. Jednalo se o to, že nechtěli, aby byl zase velitelem právě Pavlík. Ten se urazil a začal na ně zvyšovat hlas. Podle něho měl být vždy velitelem jen on a nikdo jiný. Když se však kluci chtěli prostřídat, tak Pavlík nechtěl, protože je velitelem pořád a pokud o to nestojí, tak že si s nimi přestane hrát. Chlapci tedy ustoupili a Pavlík byl dále hrdým velitelem. Při volné hře chtěl být Pavlík dominantní. Jednou seděl s chlapci na koberci a o něčem se bavili. Když mluvil Pavlík a někdo k tomu chtěl něco říci, tak ho okřikl, ať mu neskáče do řeči, protože teď mluví on. Poté nestala situace, kdy hrál s chlapci fotbálek. Omylem si dal vlastní gól a když bylo řečeno, že prohrává 1:0, tak se začal rozčilovat, že gól neplatí a urazil se, že už s chlapci hrát nebude. Nakonec hrál dál, ale když dostal další gól, tak držel ostatním hráčům jejich panáčky, protože byl rozzlobený. Při dalším gólu už Pavlík křičel, že gól neplatí, že všichni podvádí a že s nimi už hrát nebude. Odešel ke stolečku, ale po chvíli se vrátil s tím, že bude dělat rozhodčího. Podobná situace nastává, když si Pavlík hraje s kamarádem na piloty, nebo když si staví loď. Někdy si Pavlík s dětmi hrál v klidu, ale bylo to spíše ve hrách, kde tomu velelo více lidí nebo nikdo. Jednou se hádaly ostatní děti a Pavlík se snažil jejich spor vyřešit, protože nechtěl, aby se dohadovali. Říkal, že je smutný, když vidí, jak se jeho kamarádi hádají.

Sebeobsluha

Při sebeobsluze byl Pavel velmi samostatný. Sám si dokázal odnést věci se svačinkou na stoleček a poté po sobě uklidit. Jednou si šel Pavlík pro pití a omylem ho rozlil na zem. Bez jediného slova si došel pro kapesníčky a začal rozlité pití po sobě uklízet. Nepotřeboval od nikoho pomoci. Při oblékání se ven neměl Pavlík žádný problém. Většinou byl oblečený, jako jeden z prvních.

Řízená činnost

Při činnostech, které vedla paní učitelka, byl Pavlík velmi pozorný. Vždy dával pozor a snažil se sedět klidně a nevykřikovat, aby ho paní učitelka vyvolala. Pavlík se do řízených činností zapojoval vždy velmi aktivně. Pokud se ho paní učitelka na něco zeptala, tak vždy odpověděl správně. Pokud paní učitelka zadala dětem nějaký úkol, tak ho Pavlík správně a dle zadaných pokynů vypracoval. Jednou si Pavlík všimnul, že na jejich dřevěném kalendáři není vyměněný den a ani počasí. Zeptal se tedy paní učitelky, zda by to mohl vyměnit a ta mu to dovolila. Pavlík pak řekl dětem co je za den a jaké je venku počasí.

Vztah dětí k Pavlovi

S vrstevníky měl Pavlík dobré vztahy, pokud mohl být na vedoucí pozici a pokud se hra odvíjela od toho, jak si on sám přál. Myslím si, že děti měly Pavlíka moc rády. Nikdy jsem si nevšimla, že by nastala situace, kdy by si s ním nikdo nechtěl hrát. Pavlík byl vždy obklopen spoustou chlapců. Pokud chtěl být Pavlík dominantní, tak se to s ním snažili vyřešit. Většinou mu ustoupili anebo zkusili vymyslet jiné řešení hry. Při procházkách měl Pavlík vždy někoho, s kým šel ve dvojici.

7.2 Michal

Volná hra

Při pozorování volné hry jsem si všimla, že Míša má s dětmi občas konflikt, ale vždy ho společně dokázali vyřešit. Někdy konflikt nastal právě proto, že se ostatním dětem posmíval. Byla pravda, že pokud měl příležitost, tak se trochu předváděl. Nejčastěji si kreslil u stolu anebo si prohlížel alba s Pokémony. Mě však vždy chtěl zapojit do hry, u které se právě nacházel. Velmi rád mi ukazoval své alba s Pokémony a o každém mi něco vyprávěl. Pokud však měl někdo lepší kartičku s Pokémonem, než měl on, bylo pro něj velmi těžké to přiznat a vyrovnat se s „prohrou“. Jednou chtěl jedné holčičce vzít její kartičku s Pokémonem, protože byla dobrá a on žádnou takovou neměl. Když se snažil postavit nějaký rébus a podařilo se mu to, tak o tom věděla celá třída. Radoval se takovým stylem, že běhal a křičel po třídě, tudíž se to opravdu nedalo přeslechnout. Jednou seděl u stolečku a chtěl přiřazovat různé obrázky, ale donutil kamaráda, aby u něj stál a koukal na něj, jestli je přiřazuje správně. Vždy když se mu to

povedlo, dával velmi hlasitě najevo svou radost z „vítězství“. Pokud se měl s někým při hře střídat, nemohl nikdy vydržet, až na něj přijde řada, protože chtěl pořád hrát. Jednou hrál Míša s dětmi „Člověče nezlob se“ a podváděl, aby mohl vyhrát. Když to někdo ze spoluhráčů poznal, nechtěl podvádění přiznat a vymýšlel si, že to tak je v pravidlech a že to nikdo nezná tak dobře, jako on. Ostatní to však nepřijali, tak se urazil a řekl, že s nimi už nekamarádí a že nikdo nechce kamarádit s ním. Dodal, že už si s nimi nebude hrát a šel si na koberec prohlížet Pokémony. Občas nechtěl Míša někoho do hry přijmout. Všimla jsem si však i situací, kdy Míša moc rád pomohl dívkám. Míša se často uklidňoval kreslením. Vždy když se u nějaké hry rozčílil a rozhodl se, že hru opustí, tak si sedl ke stolečku a začal si kreslit. Myslím si, že ho to velmi uklidňovalo, protože po jednom obrázku se opět do hry vrátil a začal hru hrát od znova.

Sebeobsluha

Michal byl hodně soběstačný. Nevyžadoval péči od paní učitelky a vždy si poradil sám. V sebeobsluze byl na dobré úrovni. Dokázal se sám obléknout, najíst, dokázal sám jít na toaletu a provozovat hygienu. Jednou se Míšovi rozjízďel zip u bundy a po nabídnutí pomoci odmítnul. Chvilku se s tím pral, ale nakonec zvládnul zip rozepnout a zapnout ho tak, aby se zip už nerozjízďel. Míša měl obrovskou radost a hned radostně volal na mě a na paní učitelku, že to zvládnul a začal nám zapnutý zip ukazovat.

Řízená činnost

Při činnostech, které byly řízené paní učitelkou byl Míša velmi klidný. Dokázal sedět a poslouchat, co říkají ostatní děti. Často se hlásil, ale ne vždy věděl odpověď na otázku. Myslím si, že chtěl být hlavně vyvolaný. Pokud však měly děti poznávat večerníčky na interaktivní tabuli, tak je poznal všechny. Michal se vydržel dlouho hlásit a pokud někdo udělal chybu, tak počkal, aby ji mohl opravit. Při pracovních listech si Míša rád povídal s někým, kdo právě seděl vedle něj. I přesto však dokázal list vypracovat správně a odevzdával ho jako jeden z prvních.

Vztah dětí k Michalovi

Vztahy s vrstevníky byly téměř vždy v pořádku. Míša se dokázal s dětmi podělit, například když měl víc stejných kartiček Pokémonů, tak mu nevadilo nějakého dát ostatním. Dokázal si s dětmi povídat, ale pokud to šlo, tak chtěl být ve hře dominantní

a chtěl být před ostatními vidět a slyšet. Děti měly s Míšou hezký vztah. Bavily se s ním jak holčičky, tak chlapci. Pokud seděl Míša u stolu a kreslil si, tak za ním spoustu dětí chodilo, aby se podívaly, co kreslí.

7.3 Martin

Volná hra

Martínek zůstával při hře většinou sám. Buď si kreslil u stolečku, nebo si stavěl nějaké domečky ze stavebnice. Bylo velmi málo situací, při kterých bych viděla hrát si Martínka s ostatními, protože většinou je hlavně pozoroval. Velmi mě překvapilo, když se při posledních dnech pozorování zapojil do hry s dětmi. Sice byl při hře tišší a podřizoval se ostatním, ale přišlo mi, že se cítí konečně trochu šťastněji než předtím. Když Martínek u nějaké hry prohrál, tak nedával moc najevo, že by ho to nějak více zasáhlo. Podle mě se na něm projevovala spíše ta radost, že nesedí sám u stolku, ale zapojuje se do hry s vrstevníky. Martínek si hrál často sám, ale v blízkosti dětí. Například když si vzal auto, tak si s ním nešel hrát do rohu, ale pohyboval se pořád okolo ostatních. Když mu někdo něco vzal, tak ho Martínek bouchnul anebo na něj zakřičel, ať mu věc hned vrátí a poté s ní odešel do ústraní. Jednou však Martínek vymyslel hru a přidalo se k němu pár dětí. Hra byla taková, že měli 4 barevné kostky a jeden z hráčů měl za úkol kostky schovat. Poté ostatní hráči ukryté kostky hledali. Jelikož Martínek tuto hru vymyslel, tak s radostí ostatním kostky schovával. Myslím si, že byl velmi rád, že mohl nějakou hru vymyslet a zároveň se jí i účastnit.

Sebeobsluha

Martínek se zvládal sám o sebe postarat, ale vše mu moc dlouho trvalo. Pokud šly děti před svačinkou na záchod, tak téměř vždy přišel jako poslední. Jídlo také často jako poslední dojídal. Jednou byl první ve frontě na svačinku, tak se velmi radoval. Martin křičel, že je první jen on sám. Jedna holčička se ho zeptala, zdali by ji nepustil, ale Martínek to neudělal, protože byl taky jednou první on a chtěl si ten pocit užít. Při oblékání ven byl velmi samostatný a nevyžadoval pomoc od druhých.

Řízená činnost

Při řízených činnostech se Martin moc nevyjadřoval a spíše poslouchal. Pokud se jednalo o činnosti, kde měl pracovat sám, byl rád, ale vždy mu činnost velmi dlouho

trvala. Martínek se nezaměřoval pouze na svou práci. Pozoroval ostatní děti, jak danou práci odvádí. Paní učitelka ho musela často napomínat, aby nepozoroval ostatní a pracoval sám na zadané činnosti.

Vztah dětí k Martinovi

Vztahy s vrstevníky nebyly zprvu vůbec výrazné a byly spíše občasně. Nejprve se Martínek vůbec nezapojoval do kolektivu. Postupem času se Martin dokázal zapojovat mezi ostatní děti. Dokázal se s nimi podělit, dokázal se podřídít autoritě a neměl žádnou potřebu dominance. Ostatní děti ho braly mezi sebe, ale pouze pokud si s nimi chtěl hrát. Když seděl Martínek u stolečku, tak pro něj nikdy nikdo nepřišel, aby si společně hráli. Současně jsem si nevšimla, že by se někdo z dětí k Martínkovi nechoval hezky. Myslím si, že děti měly Martínka rády, ale věděly, že často je jen pozoruje a asi to respektovaly.

7.4 Ondřej

Volná hra

Při ranních hrách byl Ondra vždy veselý. Často se na sebe snažil jakýmkoliv stylem strhnout pozornost, protože byl opravdu velice zábavný a vždy i mě dokázal vykouzlit úsměv na tváři. Ondra rád vymýšlel a zpíval písničky. Jednou jsem ho požádala, zda by mi nějakou vymyslel a vypadalo to, že se mu do toho nechce. Dostala jsem od něj slib, že mé přání splní a do dvacet minut stál přede mnou s vymyšlenou písničkou. Jednou měl Ondra spor s chlapcem, protože nechtěl, aby mu bral lego, se kterým si právě hrál. Spor nakonec vyřešili tak, že Ondra chlapce do své hry přijmul a hráli si spolu. Poté hledali i jiné hry, se kterými by si mohli hrát. Ondra vždy vymýšlel hry s velmi pěknou tematikou. Jednou si chtěl hrát na zoologickou zahradu, příště zase na rodinu pejsků

a v prosinci si chtěl hrát na peklo a život v něm. Při mé poslední návštěvě školky se mi Ondrova hra velmi líbila. Ondra si hrál na poštáka a vytvářel dětem krásné dopisy plné obrázků. Děti se hned do hry přidaly a téměř všechny vytvářely dopisy a dávaly je poštáku Ondrovi, který je donesl kamarádům, pro které byly určeny.

Sebeobsluha

Ondra byl velice ale velice samostatný a soběstačný. Od paní učitelky potřeboval pomoci pouze v případech, že si chtěl na něco hrát a potřeboval si vytvořit kostým. Ne vždy věděl jak, či z čeho, tak poprosil o pomoc. V sebeobsluze byl Ondra vždy samostatný a rychlý. Při jídle se dokázal obsloužit sám a byl vždy jeden z těch, kteří snědli jídlo jako první. Jednou měly děti ke svačině mrkev a Ondra říkal, že jí nemá rád a že ji jíst nebude. Po chvíli nám oznámil, že ji aspoň ochutná, a nakonec ji snědl celou.

Řízená činnost

Pokud paní učitelka Ondru napomenula, dokázal ji hned uposlechnout. Při organizovaných činnostech dokázal být Ondra klidnější. Rád se hlásil a odpovídal na otázky, či se snažil co nejlépe vypracovat zadaný úkol, aby mohl být pochválen. Ondra rád recitoval básničky před ostatními a pokud mu zatleskali, byl opravdu šťastný. Při recitování mluvil nahlas a srozumitelně. Pokud chtěla paní učitelka něco ve školce zařídit, tak tam většinou posílala právě Ondru, protože na něj byl v tomto ohledu veliký spoleh.

Vztah dětí k Ondrovi

Vztahy s kamarády měl Ondra velmi dobré. Všichni ho brali a on bral je. Nevadilo mu podříditi se dominantnímu dítěti ve hře, ani mu nevadilo mu se s někým podělit. Když chtěl vstoupit do rozehrané hry a chlapci nevěděli, jakou roli by měl, tak hned vymyslel, že bude psem a všichni souhlasili. Děti měly Ondru rády, protože je vždy dokázal rozesmát. Ondra tím svým způsobem získával dominanci a strhával na sebe pozornost, ale děti si toho vůbec nevšimaly. Často za Ondrou chodily, aby jim zazpíval písničku.

7.5 David

Volná hra

Davídek se snažil být ten, kdo hře velí a pokud byl v něčem poražený nebo ostatní nechtěli přistoupit na jeho podmínky, tak to nesl velmi těžce. Často se hádal právě s Pavlíkem o to, kdo bude hře velet. Vždy se však domluvili a Davídek si našel jinou roli ve hře, díky které mohl být dominantní. Jednou seděl Davídek na koberci a jeden chlapec

si s ním chtěl hrát. Davídek mu to dovolil, ale musel hru sám organizovat. Když si pak chlapec chtěl půjčit Davídkovo auto, tak mu to zakázal a řekl mu, že mu ho nepůjčí, protože je rozbité. Auto bylo samozřejmě v pořádku. Jednou chtěl, aby si nějaký klouček přinesl své Pokémony a vyhrožoval mu, že jestli je nepřinese, řekne všem nějaké tajemství, které mezi sebou měli.

Sebeobsluha

Se sebeobsluhou neměl Davídek žádný problém. Dokázal se sám obléknout i about a při jídle si vždy vše odnesl sám. Jednou dokonce pomohl vzít jedné z dívek její tácek se svačinou, protože ho nesla zároveň s pitím, které rozlila. Davídek ji potom pomohl rozlité pití uklidit.

Řízená činnost

Davídek byl velmi chytrý. Přemýšlel jinak než ostatní děti a vždy na všechno dokázal správně odpovědět. Pokud se ho paní učitelka na něco ptala, tak odpovídal rychle a správně. Při pracovních listech se spíše řídil tím, co dělají kamarádi než tím, co říkala paní učitelka. Občas se tedy stávalo, že zadaný úkol nevypracoval správně a paní učitelka ho napomenula. Poté bylo viditelné, že je Davídek velmi naštvaný, protože na napomínání není zvyklý.

Vztah dětí k Davidovi

Davídka měly děti rády, ale určité děti si s ním nikdy nehrály. Nelíbilo se jim, že chtěl být při hře dominantní a nechtěl se dělit o hračky. Ve třídě však bylo pár chlapců, kteří si rádi a vždy s Davídkem hráli a povídali. Davídek často ostatním pomáhal a pokud někdo z dětí mohl, tak mu na oplátku také rád pomohl.

7.6 Anna

Volná hra

Anička si při ranních hrách hrála vždy jen s jednou kamarádkou. Pokud kamarádka nebyla ve školce, tak si hrála sama. Jednou ji kamarádka zapojila do hry s ostatními holčičkami. Bylo vidět, že Anička měla velkou radost a hru si užívala. Hra však nebyla podle jejích představ, tak se urazila a ze hry odešla. Myslela si, že ji dívky

nechtějí poslouchat, protože ji nemají rády. Občas šla zamnou a chtěla mi něco dát. Někdy přišla pouze kvůli obejmutí. Jindy seděla na koberci nebo u stolečku a hrála si sama nebo vyprávěla mně či paní učitelce paní učitelce. Pokud si neměla Anička s kým hrát, tak poslouchala, o čem se baví ostatní děti. Občas se zkusila do rozhovoru zapojit. Dívky ji většinou přijaly, ale záleželo na Aniččině chování. Pokud chtěla mít nad hrou moc, tak se to dívkám nelíbilo, protože ony byly ty, které hru vymyslely. V těchto situacích se Anička velmi zřídka ostatním podřídila, většinou hru opustila. Jednou si hrála se svou kamarádkou a jelikož kamarádka chtěla hrát hru jinak, tak se Anička urazila a řekla jí, že to vypadá, jako by se spolu nekamarádili. Poté od ní chtěla vrátit darovaný náramek a kamarádce vyhrožovala tím, že to řekne druhý den její mamince.

Sebeobsluha

Samoobsluhu zvládala Anička sama, ale vše ji hodně dlouho trvalo a vždy se na ní čekalo. Stejně tak tomu bylo například při jídle. Při různých činnostech se muselo vždy čekat právě na ni, protože byla ve všem poslední. Jako poslední uklízela třídu, jako poslední přišla ze záchodu, jako poslední dojídala jídlo a také jako poslední dodělávala různé činnosti.

Řízená činnost

Při řízených činnostech si Anička chtěla s někým povídat, a ne vždy dávala pozor. Pozorovala všechno možné, ale nikdy se nehlásila, aby mohla odpovědět na danou otázku. Pokud měly děti k vypracování pracovní list, ne vždy ho vypracovala správně, protože nedávala pozor při zadání. I u pracovních listů se na Aničku čekalo, protože ho odevzdávala vždy jako jedna z posledních.

Vztah dětí k Anně

Vztahy s vrstevníky neměla Anička moc jednoduché. Děti se nechtěly podřizovat její dominanci a nechtěly řešit různé konflikty, tak se s ní tolik nebavily. I přes to všechno měla Anička ve třídě alespoň jednu kamarádku, která ji občas dokázala zapojit do hry s ostatními. Anička ráda trávila čas s paní učitelkou. Sedla si vedle ní a měla potřebu jí aspoň vyprávět, aby se ve třídě necítila sama.

8 Výzkumná zjištění

Jaké mají jedináčci vztahy se svými vrstevníky? (dělení, sdílení, potřeba dominance)

Téměř všichni jedináčci měli dobré vztahy se svými vrstevníky ve třídě. Pouze Martínek s Aničkou si s ostatními nechtěli hrát. Myslím si, že Martínek to měl ovlivněn svou povahou a situací doma.

Některým jedináčkům dělalo veliký problém se podělit nebo něco sdílet, a ne vždy to dokázali. Někdy to však pro ně nebyl žádný problém a rádi se s ostatními podělili nebo s nimi sdíleli například hračky.

Všichni z pozorovaných jedináčků měli velkou potřebu dominance nebo nějakého předvádění se. Výjimkou byl pouze Martínek, který o to moc často nestál, ale pokud se někdy v této pozici objevil, tak mu to bylo velmi příjemné. Ze všech pozorovaných jedináčků mi přišli nejvíce dominantní David a Pavel. David často dětem vyhrožoval a snažil se s nimi manipulovat. Občas i lhal, jen aby mohl být v dané chvíli dominantní. Pavel chtěl být zase v každé hře tím s nejvyšší rolí. Tito chlapci měli mezi sebou někdy konflikty. Oba chtěli být ve hře velitelé, a ne vždy se dokázali domluvit. Většinou to dopadlo tak, že Pavel byl velitelem a David si našel buď jinou roli ve hře nebo ji opustil. Často si však David hrál s jinou skupinkou dětí než Pavel, aby mohl být velitelem.

Jak jsou jedináčci přijímáni ostatními dětmi?

Ostatní děti přijímají pozorované děti velmi dobře. Největší důraz kladou na to, jak se k nim pozorovaní chovají. Anička byla občas velmi konfliktní, a proto bylo pro děti těžké ji přijmout, ale snažily se a pokud nastala taková situace, tak ji vždy přijaly. U Martínka to bylo zase takové, že se do kolektivu dětí moc nezapojoval. Pokud se však chtěl zapojit, tak ho děti bez problému přijali. Nejvíce oblíbený byl pro děti Ondra. Podle mě se jim na něm nejvíce líbilo, jak byl veselý a vtipný. Další oblíbenec byl Pavel, se kterým si vždy chtělo hodně dětí hrát.

Jaký mají jedináčci vztah k paní učitelce a kolik pozornosti od ní vyžadují?

Všichni jedináčci mají hezký vztah s paní učitelkou. Dokážou ji pozdravit a rádi jí vyprávějí co se jim přihodilo. Často se chodili k paní učitelce přitulit a zase si šli hrát. Pokud paní učitelka některého z jedináčků napomenula, vždy ji poslechli.

Nejvíce pozornosti od paní učitelky vyžadovala Anička. Pokud si neměla s kým hrát, tak u paní učitelky ráda trávila čas. Anička si vždy vzala židli, sedla si k paní učitelce a vyprávěla jí o čemkoliv, co ji zrovna napadlo. Myslím si, že Anička chodila k paní učitelce kvůli tomu, aby se necítila ve třídě tak sama.

Jak jsou na tom jedináčci se sebeobsluhou? Na jaké úrovni se pohybují?

Jedináčci jsou velmi samostatní a soběstační. Pokud se jim něco přihodí, tak to dokáží vyřešit sami a sami se o sebe dokážou postarat. Líbilo se mi, že někteří jedináčci dokázali bez problémů ostatním pomoci, i když oni sami se snažili vše dokázat sami. Všichni jsou na dobré úrovni sebeobsluhy až na Martínka a Aničku. Martínkovi vše déle trvalo, ale nikdy nebyl úplně poslední. Kdo však byl často poslední a museli jsme na něj čekat byla Anička. Sebeobsluhu dokázala skvěle ovládat, ale nebyla na takové úrovni, jako ostatní. Když porovnám všechny děti ze třídy, tak Anička byla ze všech nejpomalejší a vždy se čekalo právě na ni. Myslím si však, jestli to nebylo ovlivněné tím, aby děti na ni koukaly a aby ji začaly ve třídě více vnímat a respektovat.

Jaké jsou projevy jedináčků v mateřské škole?

Každý z jedináčků, které jsem pozorovala se jinak projevoval. V mém pozorování jsem neobjevila jednoznačné a shodné projevy jedináčkovství, přesto převažovala tendence k vedení hry s druhými dětmi (Pavel, David). V mnoha situacích nebyli jedináčci ochotní ustoupit, hlavně Pavel, David a Anna.

Pavlík byl velmi všestranný chlapec. Nejvýraznějším rysem jeho chování byla právě potřeba dominance a vůdcovství ve hře. Pavlík moc často nedokázal ustoupit a trval si na svém. Velmi podobně na tom byl i Davídek. Ten chtěl taky všem hrát velet a pokud se objevil ve hře právě s Pavlíkem, nedělalo to moc dobrotu. Davídek na rozdíl od Pavlíka dokázal přistoupit na kompromis nebo ze hry odstoupit a zapojit se do jiné hry, kde mohl svou potřebu uplatnit.

Michal byl zase tím, který byl rád ve třídě slyšet. Pokud se mu něco povedlo, dával to najevo dost hlasitě. Míša se někdy dostával s dětmi do konfliktu kvůli tomu, že se jim posmíval. Všimla jsem si však, že mu nedělalo problém se pak zesměšněným dětem omluvit.

Na Martínkovi jsem si nejvíce všimla toho, že byl spíše samotář. Rád ostatní pozoroval, ale vždy si držel dostatečný odstup. Někdy se zapojil do hry s ostatními, ale nebyla to častá situace. Martin byl také v mnoha věcech velmi pomalý a spíše se soustředil na pozorování ostatních než na činnost, kterou měl vykonávat. Jak už jsem zmiňovala, tak si myslím, že na tom má velkou zásluhu situace u Martínka doma, kde bylo po rozvodu rodičů.

Ondra byl velmi výrazný tím, jak byl veselý a zábavný. Vždy dokázal všechny okolo sebe rozesmát a zlepšit jim náladu. Je zajímavé, že dle sourozeneckých konstelací se šaškování připisuje benjamínkům. Ondra mi vyprávěl, že má staršího bratrance a sestřenici, se kterými tráví spoustu času. Myslím si, že díky tomu je možné, že se u Ondry tolik šaškování projevovalo.

Nejvýraznějším rysem u Aničky byla její pomalost. Anička byla pomalá vždy a ve všem. Ostatní děti na ni vždy čekaly. Její pomalost mě velmi zaujala a přemýšlím, zdali byla dána jejím temperamentem, nebo se takto chovala proto, aby vzbudila pozornost či pomoc druhých dětí.

ZÁVĚR

Práce se soustředí na téma jedináčků v mateřské škole. V teoretické části jsem se zabývala sourozeneckými konstelacemi a jejich vlivem na osobnost dítěte. Skládalová (2018, s. 18) uvádí, že jedináčci jsou zodpovědní a samostatní. Sama jsem se o tom ve svém pozorování přesvědčila. Dále souhlasím s Lemanem (2011, s. 22) který tvrdí, že se jedináčci často dostávají do vůdcovských pozic. Myslím si, že se to hodně projevilo právě při volných hrách. Dále se dostáváme k problematice jedináčků, kde jsou zpracované přístupy k jedináčkům dle Skládalové a Nováka. Já osobně preferuji spíše Novákovy přístupy, jelikož v nich zpracovává, jaké vlastnosti může dítě mít, pokud k němu rodiče daným způsobem přistupují. Dále se dočítáme o rozdělení jedináčků dle Lemana, který je dělí na „jedinečné perly“ a na „malé dospělé“, kdy může jedináčka velmi ovlivnit chování jejich rodičů. Při mém výzkumu jsem se setkala jak s jedináčkou, kteří se dají označit jako jedinečné perly, tak s jedináčci, kteří byli takoví malí dospělí. Dalším tématem, kterým jsem se ve své teoretické části zabývala, byla výchova jedináčka v rodině. V této kapitole najdeme například to, jaký přístup by měli mít rodiče k dítěti. Nejdůležitější je, aby dítě bylo oceňováno za to, kým skutečně je. Dále se dozvídáme, proč jsou důležité role v rodině, jaký význam mají sourozenci na dítě a jak vést a vychovávat jedináčka. V poslední kapitole mé teoretické části se zabývám tím, jak působí mateřská škola na socio-emoční vývoj dítěte. Mateřská škola je pro děti velmi důležitá, protože si v ní dítě osvojí vztah s vrstevníky a získává nové sociální role. Díky mateřské škole se dítě může naučit zvládat konflikty, naučí se toleranci a setká se i se soupeřením či spoluprací.

V praktické části uvádím výsledky svého kvalitativního výzkumu, v němž jsem sledovala 6 dětí v jedné třídě mateřské školy v Českých Budějovicích. Všechny sledované děti byly právě jedináčci. Při výzkumu jsem se zaměřila na metodu pozorování, díky kterému jsem měla možnost tuto problematiku velmi detailně prozkoumat. Snažila jsem se odpovědět na otázky, které mě nejvíce zajímali. Dle mých výsledků z pozorování jsem usoudila, že jedináčci mají téměř stejný projev v mateřské škole jako ostatní děti. Určitě se u těchto dětí objevily projevy jediného dítěte doma. Díky mé bakalářské práci vím, že na tyto rozdíly může mít vliv nejen „jedináčkovství“, ale také výchova rodiny, ve které dítě vyrůstá a to, jak rodiče ke svým dětem přistupují. Další věcí, která se může projevit

na jejich chování je právě mateřská škola. V práci se zabývám výsledky z pozorování a také odpovídám na výzkumné otázky. Mý závěrem tedy je, že jedináčci dokáží být samostatní, ale mají velkou potřebu prosazení se. Většinou se snaží prosadit svým dominantním chováním při hrách. Ale i zde jsou výjimky, záleží tedy i na jiných vlastnostech, například na temperamentu a také na výchovném stylu v rodině.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- ADLER, Alfred. *Psychologie dětí: Děti s výchovnými problémy*. Praha: Práh, 1994. Individuální psychologie. ISBN 80-85809-22-2.
- CENCINI, Amedeo. *Máš-li mě rád, nedovol mi všechno*. Přeložil Jiří PEŠEK, přeložil Richard MACHAN. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016. Familia. ISBN 978-80-7195-757-7.
- DRIJVEROVÁ, Martina. *To první a to druhé dítě*. Praha: Motto, 2005. ISBN 80-7246-250-4.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- ISAACSON, Clifford E. a Kris RADISH. *Pořadí narození: kdo doopravdy jsme*. Bratislava: Eugenika, 2006. ISBN 80-89227-31-7.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- LEMAN, Kevin. *Prvorozený: výhoda, či handicap*. Praha: Návrat domů, 2011. ISBN 978-80-7255-250-4.
- LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace*. Vyd. 3. Přeložila Hana KAŠPAROVSKÁ. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-194-8.
- MARKHAMOVÁ, Laura. *Aha! Rodičovství: Jak přestat křičet a začít žít s dětmi v harmonii*. Praha: Mladá fronta, 2015. ISBN 978-80-204-3950-5.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2000. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-494-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

- MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.
- NOVÁK, Tomáš. *Sourozenecké vztahy*. Praha: Grada, 2007. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2075-3.
- PREKOPOVÁ, Jiřina. *Prvorozené dítě: o sourozenecké pozici*. Přeložil Daniela VRBOVÁ. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-9004-1.
- PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-468-7.
- SKLÁDALOVÁ, Markéta. *Sourozenci - o spravedlivé výchově*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2029-3.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.